

YOZISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH VA BUNDA O'QITUVCHINING ROLI

Romil Ibodullayev Umid o'g'li

Samarqand davlat chet tillari Inistituti

AnnotatsiyaP; Mazkur maqolada yozuvni o'rgatish jarayoni nazariy va amaliy yondashuvlar asosida tahlil qilingan. Unda yozuv bosqichlari, mahsulotga va jarayonga yo'naltirilgan metodlar, muammoli topshiriqlar, reflektiv va metakognitiv usullar o'rganilgan. O'qituvchining fasilitator sifatidagi roli, yozuvdagi tahrir va qayta ishlash, shuningdek, o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi ahamiyati ko'rsatib berilgan. Yozuv faqat grammatik qoidalar emas, balki ijodiy tafakkur va shaxsiy ifodaning vositasi sifatida yoritilgan.

Kalit so'zlar: yozuv, o'qitish, metodika, refleksiya, muammoli topshiriq, tahrirlash, metakognitsiya, o'qituvchi, mustaqil fikrlash, jarayon

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические подходы к обучению письменной речи. Анализируются этапы написания, методы, ориентированные на процесс и результат, проблемные задания, а также рефлексивные и метакогнитивные стратегии. Особое внимание уделяется роли преподавателя как фасилитатора, а также важности редактирования и переписывания текста. Рассматривается развитие у обучающихся навыков критического и самостоятельного мышления. Письмо показано не только как грамматическое умение, но и как средство творческого самовыражения.

Ключевые слова: письмо, обучение, методика, рефлексия, проблемное задание, редактирование, метапознание, преподаватель, критическое мышление, процесс

Abstract This article examines theoretical and practical approaches to teaching writing. It explores the stages of writing, product- and process-oriented models, problem-based tasks, and reflective and meta cognitive strategies. The

teacher's role as a facilitator is emphasized, along with the significance of editing and revising. The work highlights the importance of developing learners' independent and critical thinking skills. Writing is presented not merely as a grammatical skill but as a tool for creative expression and personal development. The integration of these approaches contributes to more effective and learner-centered writing instruction.

Keywords: *writing, instruction, methodology, reflection, problem-based task, editing, meta cognition, teacher, independent thinking, process*

Yozuv – bu inson tafakkurining eng murakkab va chuqur ifoda shakllaridan biri bo'lib, uni o'rgatish ta'lim tizimining eng mas'uliyatli jarayonlaridan hisoblanadi. Til o'rgatishning yozuvga oid bosqichlari nafaqat grammatikani o'zlashtirishni, balki o'quvchining fikrlash faoliyatini, tahlil qilish qobiliyatini va mantiqiy mushohada yuritish salohiyatini shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Yozma nutq orqali inson o'z fikrini izchil, asosli va mantiqan bog'langan shaklda ifodalaydi. Shu sababli yozuvni o'rgatish metodikasi zamonaviy pedagogik qarashlar bilan uyg'un holda olib borilishi zarur. Yozishni o'rgatishda eng asosiy jihatlardan biri bu uni jarayon sifatida tushunishdir. Odatda o'quvchilar yozishni bir martalik harakat deb qabul qilishadi, ammo bu noto'g'ri yondashuvdir. Yozuv – bu bosqichma-bosqich shakllanuvchi, takomillashuvchi va takroriy qayta ko'rib chiqiladigan ijodiy faoliyatdir. Uning samaradorligi ko'pincha qanday metodlar asosida o'qitilganiga bog'liq bo'ladi.

Yozuvni samarali o'rgatish uchun avvalo o'quvchining tayyorgarligini kuchaytirish lozim. Bu bosqichda o'quvchi yozuv mavzusi yuzasidan o'z fikrlarini yig'adi, g'oyalarni rejalashtiradi va fikr xaritasi tuzadi. U brainstorming, klasterlash, savol-javob kabi faol usullar orqali asosiy nuqtalarni belgilar orqali tuzadi. Bu jarayon o'quvchini faollikka chorlaydi va yozishdan oldin kerakli bilim va tushunchalarni faol ravishda chaqiradi. Keyingi bosqichda o'quvchi erkin ravishda, ya'ni grammatik va stilistik xatolarga e'tibor bermasdan, qo'pol tarzda yozadi. Bu erkin yozish bosqichi bo'lib, asosiy vazifa – fikrlar oqimini to'xtatmasdan bayon qilishdir. O'quvchi bu bosqichda o'z fikrini to'liq tushunishga va uni to'g'ri

ifodalashga urinadi. So'ngra, matn ustida tahrir ishlari olib boriladi. O'quvchi o'z yozganini qayta ko'rib chiqib, grammatik to'g'rilik, mantiqiy izchillik, so'z boyligi va stilistik uslubiylik jihatlaridan tahlil qiladi. Tahrir jarayonida o'qituvchi yoki tengdoshlar fikri asosida yozuv takomillashtiriladi. Eng so'nggi bosqichda yozuv yakuniy shaklga keltiriladi. Bu versiya o'qituvchiga topshirish yoki nashrga tayyor holatga olib chiqiladi. Yozuv jarayoni bosqichlarining bunday tuzilmasi o'quvchida tartibli, rejalashtirilgan va maqsadga yo'naltirilgan yondashuvni shakllantiradi.

Zamonaviy ta'limda o'qituvchining roli o'zgarib bormoqda. U endi shunchaki ma'lumot beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, motivatsiya beruvchi va o'quv faoliyatini boshqaruvchi fasilitator sifatida maydonga chiqadi. O'qituvchining asosiy vazifasi o'quvchini mustaqil fikrlashga undash, unga kerakli vositalarni taqdim etish, savollar orqali yo'l ko'rsatish va samarali teskari aloqani ta'minlashdan iborat. Individual yondashuvga asoslangan o'qitish o'quvchining ehtiyojlari, til darajasi va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda olib boriladi. O'qituvchining bergan fikr-mulohazalari aniq, konstruktiv va taklif asosida bo'lishi kerak. Fikr-mulohaza nafaqat kamchiliklarni ko'rsatib berishi, balki ularni qanday bartaraf etish bo'yicha yo'l-yo'riq ham taklif qilishi zarur. Shuningdek, o'qituvchi o'quvchilarga namunaviy matnlar taqdim etib, ularni tahlil qilish, tarkibini tushuntirish orqali yozuv madaniyatini shakllantirishga yordam beradi.

Yozuvni o'qitishda ikkita asosiy pedagogik model mavjud: mahsulotga yo'naltirilgan va jarayonga yo'naltirilgan yondashuvlar. Mahsulotga yo'naltirilgan modelda asosiy urg'u yozuvning yakuniy natijasiga – ya'ni matnning grammatik va leksik to'g'riligiga qaratiladi. Bu yondashuvda o'quvchidan mukammal natija kutiladi, ko'proq baholash va rasmiy yozuvlar uchun qo'llaniladi. Biroq bu modelda ijodiy fikrlashga unchalik imkon berilmaydi. Jarayonga yo'naltirilgan model esa aksincha, o'quvchining fikr ishlab chiqish, tahrirlash, qayta ko'rib chiqish kabi bosqichlaridagi faoliyatini qamrab oladi. Bu model yozuvni fikrni rivojlantirish vositasi sifatida ko'radi va har bir bosqichni alohida qimmatli deb hisoblaydi. Bugungi kunda eng samarali deb tan olingan yondashuv bu – ikki modelni

integratsiyalashgan holda qo'llashdir. Bu orqali o'quvchi nafaqat mukammal natijaga erishadi, balki butun jarayonni ham puxta egallaydi.

Yozuvni chuqur o'rgatishda muammoli topshiriqlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Bunday topshiriqlar o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni, mustaqil qaror qabul qilishni va dalillar asosida yozishni shakllantiradi. Muammoli vazifalarda o'quvchiga real hayotiy holatlar, ijtimoiy yoki ilmiy muammolar beriladi va u o'z nuqtai nazarini yozuv orqali bayon etadi. Bu usul o'quvchining mavzuga chuqur kirib borishini, masalaga bir nechta nuqtai nazardan qarashini, va o'z fikrini asoslashni o'rgatadi. Ayniqsa, guruhliy topshiriqlar shaklida tashkil qilingan muammoli yozuv mashg'ulotlari o'quvchilar o'rtasida muloqotni kuchaytiradi, fikr almashishni rag'batlantiradi va birgalikda ijod qilish muhitini yaratadi. Yozuvdagi muammoni yechishga yo'naltirilgan yondashuvlar orqali o'quvchi yozishdan oldin o'ylaydi, tahlil qiladi, keyin yozadi – bu esa yozuv sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Reflektiv va metakognitiv yondashuvlar yozuvni o'rgatishda chuqurroq ta'sirga ega bo'lishi mumkin. Reflektiv yozuv – bu o'quvchining yozuv jarayoni davomida va undan keyin o'z faoliyatini tahlil qilishi, o'zini baholashi va kelgusidagi takomillashuv yo'llarini aniqlashidir. Bunday yondashuv o'quvchiga o'z kuchli va zaif tomonlarini anglash imkonini beradi, tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi. Reflektiv yozuvni kundalik yuritish orqali tashkil qilish mumkin – har bir yozuvdan so'ng o'quvchi nimalarni o'rganganini, nimalarda qiynalganini, va keyingi yozuvda nimalarga e'tibor berishi kerakligini yozadi. Metakognitiv strategiyalar esa o'quvchiga o'z fikrlash jarayonini boshqarishni o'rgatadi. Bu strategiyalar yordamida o'quvchi nafaqat nimani yozayotganini, balki nima uchun va qanday usulda yozayotganini anglaydi. U o'z yozuv faoliyatida qanday qarorlar qabul qilganini va bu qarorlar natijasini anglaydi. Bu yondashuvlar orqali o'quvchi yozuv jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi, bu esa uning akademik muvaffaqiyatiga ijobiy ta'sir qiladi.

Yozuvni o'rgatish, xususan ona tili yoki chet tili doirasida, oddiy qoidalarni tushuntirish bilan cheklanmasligi lozim. Bu jarayon fikrlashni, ijodni, o'z-o'zini anglashni va ifoda etishni o'z ichiga olgan murakkab, ammo hayotiy ko'nikma hosil

qiluvchi faoliyatdir. Shuning uchun zamonaviy yondashuvlar orqali yozuv mashg'ulotlarini interaktiv, reflektiv va shaxsga yo'naltirilgan shaklda olib borish muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi bu jarayonda yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va ilhomlantiruvchi bo'lishi kerak. Shundagina yozuv o'rganish jarayoni o'quvchi uchun nafaqat til ko'nikmasi, balki o'z fikrini aniq ifoda eta oladigan shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

REFERENCES:

1. Jerremy Harmer (2007) How to teach writing, Longman
2. Jerremy Harmer (2007) The practice of English language learning, Longman
3. Byre, D (1998) Teaching Writing Skills, Longman
4. Grabe, W & Kaplan, R (1996) Theory and Practice of Writing, in 'Longman Applied Linguistics & Language Study' series, Longman
5. Hedge, T (1988) Writing, Oxford University Press